וועטער:
זייער קאלט

The Only Jewish Newspaper in Western Canada Established 1910. Published DAILY

# אידישע וואָרט

THE ISRAELITE PRESS

THE GATEWAY OF THE WEST

די איינציקע אידישע צייטונג
אין מערב קאנאדע
עטאבלירט אין 1910
דערשיינט
יעדן טאָג

ען אויפגאנג — 8.17.
זון אונטערגאנג — 5.1.

Vol. 20, No. 14. Winnipeg, Monday Jan. 20, 1930. Published daily except Saturday and Sunday. דערשיינט יעדן טאג חוץ שבת און זונטאג מאָנטאג כ׳ טבת, תר״ץ.


# 22-טע קאנאדער ציוניסטישע קאָנווענשאָן אָפן

## איבערהראשט קאָנווענשאָן

נ. שיפער האט איבערראשט די קאָנ־ווענשאָן מיט זיין פּלוצימדיקער דערשיי־נונג. — ער איז געקומען ספּעציעל צו דער קאָנווענשאָן פון ארץ ישראל.

## געהויבענע שטימונג הערשט ביי קאָנווענשאָן. — ריטשארדסאָן רעדט וועגן טרויעריקער לאגע פון מזרח אייראָפּייאישן אי־דנטום. — אָפּוועזנהייט פון מרס. פרימאן באדויערט. — 20 דעלעגאטן פון דער וועסט. — העפנונגס באריכט מאכט שטארקן רושם. — ה. י. ווייל־דער פאָרזיצער פון רעזאָלוציע קאָמיסיע

(ספּעציעלע טעלעגראמע צו ד. א. וו. פון ה. י. ווייל־דער)

מאָנטרעאל, יאנוו. 19. — אין דער אנ־וועזנהייט פון 500 מענשן, אונטער פאר־זיצערשאפט פון א. דזש. פרימאן, איז היינט געעפנט געווארן די 22טע ציוניס־טישע קאָנווענשאָן אין מאונט ראיאל האָ־טעל.

די וויכטיקסטע פאסירונג איז געווען די שטארקע רעזאָלוציע פארגעשלאָגן פון ל. פיטש און רבי דר. אבראמאָוויטש, פאר־דאמענדיק די פאלעסטינער נעשעענישן און רופנדיק ענגלאנד צו נעבן איר אקטיי־ווע שטיצע פאר׳ן אויפבוי פון א אידישער נאציאָנאלער היים.

פיטשעס איינדרוקספולע רעדע און רבי אבראמאָוויטשעס קעמפנדיקער ארויסרוף צו ניט־ציוניסטן, איז ענטוזיאסטיש אויפ־גענומען געווארן פון די 250 דעלעגאטן, איינשליסנדיק 20 פון מערב קאנאדע.

אן אוואציע האט באגריסט דעם באַ־ריכט פון מאקס העפנער, וויצע־פּרעזי־דענט פון מערב דיוויזיע, וואס האט גע־ציינט א 50־פּראָצענטיקן וואוקס פון מערב קאנאדער איינגאמעס זינט דער ווי־ניפּענער קאָנווענשאָן, אדער א סך־הכל פון 80 טויזט דאלאר.

רבי זלאָטניקס באריכט צייגט, אז קאר־גע דריי־פערטל מיליאָן דאלאר איז געווא־בעלט געווארן אין קאנאדע פאר דיציוי־ניסטישע פאָנדן און די לעצטע דריי־סיק חדשים.

גרויס קרעדיט איז געגעבן געווארן צו די ארבעטן פון דער הדסה. א רעזאָלוציע איז אנגענומען געווארן, וואס דריקט אויס באדויערן פאר מרס. פרימאנס אָפּוועזנ־הייט צוליב איר קראנקהייט, און ווינשנ־דיק איר שנעל געזונט צו ווערן.

סי. בי. ריטשארדס, סעקרעטאר פון אמעריקאנער אידישן קאנגרעס, האט באַ־גריסט די קאָנווענשאָן, גיבנדיק אן איבער־בליק איבער דער טרויעריקער לאגע פון מזרח אייראָפּייאישן סאָפּעציעל דעם רוסישן.

א שטארקן איינדרוק האט געמאכט מיט זיין באריכט מר. קליינס, יאנג־דזשודייענס בילדונגס דיזעקטאר.

א געהויבענע און אָפּטימיסטישע אט־מאָספערע הערשט אויף דער קאָנווענשאָן, מיט בלויז רוטינע ארבעט אויפ׳ן סדר־היום.

אן איבעראשונג אויף דער קאָנווענשאָן האט ארויסגערופן די פּלוצלום׳דיקע דער־שיינונג פון נ. שיפער, געווועזענער ווינ־פּענער תושב און נאציאָנאל פאנד דירעק־טאר פאר מערב קאנאדע, וועלכער איז גע־קומען פון ארץ־ישראל. מר. שיפער איז זיי־ער אָפּטימיסטיש וועגן דער איצטיקער לאגע אין ארץ־ישראל און די אפּזיכטן אויף דער צוקונפט.

## פאר א קאנאדער אידישן קאָנגרעס

ה. י. ווייל־דער איז געווען דער פאָרזי־צער פון דער רעזאָלוציע קאָמיסיע ביי דער פּריוואטער אוונט סעסיע, וואו ריט־שארדס האט גערעדט. א רעזאָלוציע איז אָנגענומען געווארן אויפצולעגן דעם קאָ־נאדער אידישן קאָנגרעס. א ספּעציעלע קאָמיסיע פון צען איז באשטימט געווארן אויסצוארבעטן די נויטיקע פּלענער פאר׳ן צוזאמענרוף פון אזא קאָנגרעס. ה. י. ווייל־דער און מעקס העפנער פארטרעטן די וועסט אין דער דאזיקער קאָמיסיע.

—(::)—

## אין אינדאָרסירונג ביורא

אויף דער זיצונג פון דער אינדאָרסי־רונג ביורא לעצטן דאָנערשטאג אונט. לויט איר אָפיציעלער מעלדונג, זיינען, צווישן אנדערש, פארהאנדלט געווארן די פאָלגנדיקע פונקטן:

די ת״ת האָט פארלאנגט א דערלויבע־ניש אָפּצולייגן איר באזאר פון פעברואר אויף מארט. באוויליקט.

דער בית־תומים האָט איבערגעגעבן יערלאכן באריכט און האָט פארלאנגט א דערלויבעניש דורכצופירן א גרויסע צען יאריקע יובילײ־פעירונג יוני 29 און 30, און יולי 1. באשלאָסן אָפּצולייגן פאר־האנדלונגען אויף א צווייטער זיצונג.

די יוגנט פרויען סיסטערהוד האָט זיך געווענדעט נא דאָ דערלויבעניש פאר א זאמלטאג די צווייטע וואָך אין פעברו־אר. באוויליקט.

## זעכצן אומגעקומען אין עראָפּלאן קאטאסטרא־פע אין מעקסיקא

מאן קלעמענט, קאל., יאנוו. 20. — די לופט־שיף ״מאראקס ט. א. ט.״ איז פאר־ניכטעט געווארן אין א קאטאסטראָפע אויפ׳ן וועג צווישן אגוואַ קאליענט, מעק־סיקא, און קאליפאָרניע, טויטנדיק זעכצן מענשן.

די לופט־שיף האָט אָנגעהויבן פאלן פון א הויך פון 250 פוס, ווען די מאטארן זיי־נען קאליע געווארן, און איז צעשמעטערט געווארן דער 20 יאריקער יובילײ־פון איר אר־נעגלאנד. זי קערפּערס פון די קרבנות זיי־נען אָפּגערעכנט געווארן, אז מען קאָן זיי ניט דערקענען.

## מרס. פ. בעקער פלוצלינג געשטאָרבן דעם זונטאָג פארטאָג

מרס. פ. בעקער

העניע בעקער, פרוי פון פרץ בעקער, גוט באקאנטער ווינניפּעגער תושב און פרעזידענט פון דער היברו סיק בעגעפּיס סאָסייטי, איז פּלוצלונג געשטאָרבן דעם זונטאג פארטאג פון א האַרץ־אטאקע.

מרס. בעקער איז געווען בלויז 40 יאָר אלט. ערשט לעצטע וואָך איז געפיינערט געווארן דער 20 יאריקער יובילײ־פון איר התונה מיט מר. בעקער. זי האט געקראָגן די אטאקע ארום 2 אזייגער פארטאג, און איז געווען טויט, איידער מען האט נאָך צייט געהאט צו געבן איר מערציניש הילף.

## סמוטס דערקלערט, אז בריטישע רע־גירונג וועט פארווירקלאכן באלפור דעקלאראציע אין וואָרט און אין גייסט

ניוריאָרק, יאנוו. 19 (איטא). — די באלפור דעקלאראציע וועט דורכגעפירט ווערן אין וואָרט און אין גייסט, — האָט גענעראל סמוטס דאָ דערקלערט אויף א לאנטשעאן אראנזירט לכבוד אים פון דער־ציוניסטישער אָרגאניזאציע.

״די פארשפּרעכונג פון גרויס בריטא־ניע, צו שאפן א אידישע נאציאָנאלע היים פארפליכטעט זי, צוערשט, צו שאפן אזעלכע באדינגונגען, וואָס זאָלן מאכן מעגלאך א אידישע נאציאָנאלע היים״, — האָט ער געזאָגט, ״נעמלאך: געזעץ און אָרדענונג און זיכערקייט, און צוויי־טענס, פרייע אימיגראציע לויט די עקאָ־נאָמישע מעגלאכקייטן און לאנד. ווייל בער. ״עס טאָר ניט. זיין קיין פּאָגראם און טער דעם בריטישן פלאג״, האָט ער צוגעגעבן.

סמוטס האָט געלייקנט אז די באלפור דעקלאראציע איז פיינטלאך צו די אראַ־לע אספּיראציעס. ער האָט אָנגעוויזן, אז ענגלאנד האָט געשאפן די אראבישע מלו־כות פון הערדשאס, איראק און עבר־הירדן.

אנדערע רעדנער ביים לאנטשעאן זיי־נען געווען פעליקס וואָרבורג, רבי סטי־וען וויז, מרס. ראָבערט זאלד, און לו־איס ליפּסקי, פּארזיצער.

וואָרבורג, אין זיין באגריסונג צו סמוטס׳ן, האָט געזאָגט, אז די אידישע אגענטור וועט אָנגיין מיט איר ארבעט, ניט געקוקט אויף די לעצטע געשעענישן. ער האָט אים געבעטן איבערגעבן וויי־צ׳מאנ׳ען, אז די אגענטור וועט אָנגיין מיט דער ארבעט פאר׳ן אויפבוי פון ארץ־ישראל און איבערצוגעבן אים א גרוס פון די אין אמעריקע וואָס ארבעטן פאר׳ן אויפבוי פון אידישן היימלאנד.

## פאר זעקס מיליאָן דאָל. פאר אגענטור צוזאמען מיט דזשאָינט

ניוריאָרק, יאנוו. 19 (איטא). — אויף דערך דריי מיט א האלבן מיליאָן גיין פאר דער דזשאינט דיסטריביושאן קאָ־מיטע פאר אירע טעטיקייטן, און צוויי מיט א האלבן מיליאָן דאָל. — פאר דער אידישער אגענטור פאר איר פּראָגראם אָנגעצייכנט אין צוריך לעצטן זומער.

דער קאָנטראָל אויף די געזאמלטע געל־דער ווערט איבערגעגעבן צו א ספּעציע־לער קאָמיסיע, וועלכע באשטייט פון פּאול בעירוואלד, דייוויד בעסלער, ריכ־טער וויליאם מ. לואיס און מאָרים ראָטש־בערג, צוזאמען מיט א קאָמיטעט פון פּראָמינענטע פירער.

פון די זעקס מיליאָן מיליאָן דאָלאר דערך דריי מיט א האלבן מיליאָן גיין וועגן דזשאינט דיסטריביושאן קאָ־מיטע פאר אירע טעטיקייטן, און אז דער דזשאינט, אין דערגרייכט געווארן אגענטור, אין דערגרייכט געווארן אין אָפּמאך צו שאפן זעקס מיליאָן דאָ־לאר פאר ביידע קערפּערשאפטן אין 1930, — לויט אן אנאנס געמאכט פון פעליקס וואָרבורג, פארזיצער פון דזשאינט דיסטריביושאן קאָמיטע און פון אדמיניסטראטיוון קאָמיטע פון דער אידישער אגענטור. דער אָפּמאך דערך גוט געהייסן ווערן פון די באטרע־פענדיקע עקזעקוטיווס.

## קאמפּיין פאר זעקס מיליאָן דאָל. פאר אגענטור צוזאמען מיט דזשאָינט

ניוריאָרק, יאנוו. 19 (איטא). — אויף א געמיינשאפטלאכער קאָנפערענץ פון פארשטייער פון דזשאינט דיסטריביושאן קאָמיטע און פארטרעטער פון דער אי־דישער אגענטור, אין דערגרייכט געווארן אן אָפּמאך צו שאפן זעקס מיליאָן דאָ־לאר פאר ביידע קערפּערשאפטן אין 1930. — לויט אן אנאנס געמאכט פון פעליקס וואָרבורג, פארזיצער פון דזשאינט דיסטריביושאן קאָמיטע און פון אדמיניסטראטיוון קאָמיטע פון דער אידישער אגענטור. דער אָפּמאך דערך גוט געהייסן ווערן פון די באטרע־פענדיקע עקזעקוטיווס.

## ראדיאָ וועט איבערגעבן קענינס רעדע מארגן פינף פארטאָג

די רעדע פון קענינ דזשאָרדזש, ביי דער עפענונג פון דער פּלאַטן קאָנפערענץ אין לאנדאָן, וועט איבערגעגעבן ווערן דורך א ״משין־בראָדקעסט״ איבער דעם גאנצן קאָנטינענט, און וועט דאָ אין וויניפּעג גע־הערט ווערן 5 אזייגער מארגן פארטאָג (היגע צייט).

נאָך דער קענינ וועלן ריידן פּרעמיער מאקדאָנאלד און קאָל. ראלסטאָן, קאנאַ־דער מיניסטער פון פארטיידיקונג, און די ראדיאָ וועט איבערגעבן אויף זייערע רע־דעס.

די רעדעס וועלן איבערגעשיקט ווערן אהער פון לאנדאן דורך מאקאני שטראָל פון די בעל טעלעפאָן קאמפּאניס, און וועט דאָ איבער׳ן לאנד פארשפּרייט ווערן פון דער קענערדין נעשאָנאל און אנדערע ראַ־דיאָ סטאנציעס. איינגאנצן וועלן 24 סטאַנ־ציעס זיין פארבונדן מיט דער דאזיקער טראנסמיסיע.

—(::)—

## קאָופמאן איינשטימיק דער־ווילט פּרעזידענט פון פאָרי־ערם יוניאָן

מאָנטרעאל, יאנוו. 18 (איטא). — מאָרים קאופמאן איז איינשטימיק דער־ווילט געווארן פּרעזידענט אין געגערלאָ־סעקרעטאר פון דער אינטערנעשאָנאל פאר ווארקערס יוניאָן אויף דער קאָנווענ־שאָן דער יוניאָן נעכטן.

די זיצונג האָט אָנגענומען, א צאָל רע־זאָלוציעס פאר דער פארשטארקונג פון דער יוניאָן.

אב. קאהאן, רעדאקטאָר פון ״פאר־ווערטס״, האָט באגריסט די קאָנווענשאָן.

—(::)—

## זעלטענער קונסט־אָוונט פעברואר 16טן

דער גוט באקאנטער קינסטלער־אימ־פּראָוויזאָר אל. הערים, צוזאמען מיט חיה׳לע גרובער, גרויסע קינסטלערן פון הבימה, וועלן דאָ דורכפירן א רייכן קונסט אָוונט זונטאג, פעב. 16טן, 8.30 אָוונט, אין פּלעיהאוז טעאטער, אונטער אויספיצ־ט פון איר. נאַצ. ארב. פארבאנד. פריינט־לאכע אָרגאניזאציעס זיינען געבעטן צו האלטן פריי דעם אָוונט.

—(::)—

## צאריש געזעצן אין פּוילן וועלן צוריקגעצויגן ווערן

ווארשע יאנוו. 17 (איטא). — דער מי־ניסטאָרן ראט באטראכט איצט א געזעץ־פּראָיעקט וועגן דער צוריקציאונג פון אלע צאריש געזעצן, פון וועלכע די אידן לײדן באזונדער.

דער הויכער געריכט האָט געהאט אָנגע־נומען א באשלוס, אז אלע צארישע באַ־גרעניצונגען זיינען אוטאָמאטיש בטל גע־ווארן מיט דער באפרייאונג פון פּוילן. דער אדמיניסטראטיווער טריבונאל זאָגט אָבער, אז לויט דער קאָנסטיטוציע מוז אָנ־גענומען ווערן א ספּעציעלער געזעץ פאר זיין אפשאפונג.

דער מיניסטאָרן־ראט וועט איצט פּרו־בירן צו לייזן ענדגילטיק די דאזיקע פראגע

—(::)—

## שלאָגן פאר געזעץ צו נאטורא־לייזירן איינגעוואנדערטע אין טשעכאָסלאָוואקיע

פּראג, יאנוו. 17 (איטא). — די סאָציאַ־ל־דעמאָקראטישע פּראקציע, וועלכע איז די שטארקסטע אין פּארלאמענט, האָט אריינגעגעבן א ביל, לויט וועלכן עס זאָלן אנערקענט ווערן פאר בירגער אלע וואָס האָבן געוואוינט אין לאנד פון 1910 אָן.

## אדרעסירט קאָנווענשאָן

א. דזש. פרימאן, פּרעזידענט פון קאנ־ציוו. אָרג., האָט אדרעסירט עפענונג פון קאָנווענשאָן.

## א. דזש. פרימאן, אין זיין פּרעזידענטס עפענונגס רעדע, דריקט אויס אומצופרידנהייט מיט ״וויסן פאָפיר״ פון 1921. — פאר־לאנגט דריינגענדיקן צוזאמענרוף פון אגענטור. — קאָנווענ־שאָן דריקט אויס אומצופרידנהייט מיט פאלעסטינער אד־מיניסטראציע און צוטרוי צו בריטישער רעגירונג.

(ספּעציעלע טעלעגראמע צו ד. א. וו. פון ״קנערער אדלער״)

מאָנטרעאל, קווע., יאנוו. 20. — די 22טע ציוניסטישע קאָנווענשאָן, ביי איר עפענונג אין מאונט־ראיאל האָטעל, האָט איינשטימיק אָנגענומען די פאָלגנדיקע רעזאָלוציע:

״בעת מיר דריקן אויס אונזער אנטרי־סונג קעגן דעם וואס דר באאמטע וואס שטעלן צוואמען די לאקאלע פּאלעסטינער אדמיניסטראציע האָבן ניט גענומען די נויטיקע פארזיכטיקייט מיטלען צו באַ־וואָרענען קעגן דעם אויסברוך וואס האָט פּאסירט אין אונגוסט, און האָבן ניט מיט דער נויטיקער שנעלקייט און ווירקזאַמ־קייט אונטערדריקט די ראיאָטן, — האָבן מיר אָבער, אז די געהעריקע מאכט וועט פארזעצן איר איצטיקע אָנשטריינגונג אין דער ריכטונג פון ברייגנגען קיין פּאלעסטי־נע די נויטיקע מענשן און מיטלען צו פארזיכערן אָרדענונג און זיכערקייט:

״און מיר דריקן אויס ווידער אונזער לאָיאליטעט צו דער מאנדאטן מאכט, און אונזער האָפענונג, אז זי וועט ווייטער זוכן צו פארווירקלאכן דעם מאנדאט אין וואָרט און אין גייסט, — און רעספּעק־טירנדיק די פארזיכערונגען אויסגעדריקט אין אים, וועלן די איינוואוינער פון לאנד נעבן די נויטיקע שטיצע פאר דער שאַ־פונג פון א אידישער נאציאָנאלער היים אין ארץ־ישראל״.

די רעזאָלוציע איז פארגעשלאָגן געווארן פון לואיס פיטש, קיי. סי., וויצע־פּרעזי־דענט אין ראבייז דר. אבראמאָוויטש. ריי־דנדיק פאר דער רעזאָלוציע, האָבן זיי אָנ־גענייגט אויף די פעלערן און נאכלעסי־קייט פון דער פּאלעסטינער אדמיניסטרא־ציע, באציכענענדיק די פאסירונגען ווי די אומפארטיידלאכע געבורטס־וויינען פון א פּאלק, דער מאנדאט און די באלפור דע־קלאראציע, האָבן זיי געזאָגט, מוזן אָבער אָפּגעהיט ווערן, ווייל אנדערש וועט עס זיי א ברוך פון צוטרוי.

זיי האָבן אויף באטאָנט, אז דער המון אויפגעהעצט פונ׳ם מופטי קאָן ניט פאר־טרייבן די אידן פון ארץ־ישראל, ווייל דער אידישער מוט האָט זיך ניט א וואקל גע־טאָן.

## באטאָנט אויפטן פון קאנאדער ציוניסטן

א. דזש. פרימאן, אין זיין פּרעזידענטס אדרעס, האָט באטאָנט דעם גרויסן אויפשוו פון די קאנאדער ציוניסטן, די דערווער־בונג פון די 48 טויזנט דונאם באָדן אין׳ם עמק־השרון זינט דער לעצטער קאָנווענשאָן דיקע יאָרן פון 1928—1929.

וועגן די פאלעסטינער נעשעענישן האָט ער געזאָגט: ״מיך פארדריסט, וואס די בריטישע אדמיניסטראציע אין פאלעסטי־נע איז ניט געווען געהעריק צוגעגרייט צו באגעגענען דעם קריזיס. מיר, בריטישע אידן, האָבן אלעמאל געפילט זיך דערהויבן פון דעם געדאנק, וואס ניט נאר דינען מיר פאר דער פארווירקלאכונג פונ׳ם צווייר־טויזנט יאריקן אידישן חלום, נאר וואס גלייכצייטיק ארבעטן מיר אויף פאר די אינטערעסן פון דער אימפּעריע״.

דער רעדנער האָט אויסגעדריקט זיין מיינונג, אז ס׳איז נויטיק אָנצופירן א פּראָפּאגאנדע קאמפּיין צווישן די בריטי־שע פעלקער פון דער וועלט, און מען דאַרף באוויזן דעם פאלשן איינדרוק, אז פאַ־לעסטינע איז א פינאנציעלע לאסט פאר דער מאנדאטן־מאכט. דער אמת איז, אז פאלעסטינע קאָסט ניט קיין פּעני צום בריטישן שטייער־צאָלער, און זי צאָלט נאָך אפילו אלטע טערקישע חובות.

מר. פרימאן האָט פארדאמט דר. מאַג־נעסאס ארויסטריט ווי אן אומפאראנט־ווארטלאכן אקט, וואָס מאכט א פאלשן איינדרוק, ער האָט אויסגעדריקט זיין צו־טרוי, אז די אידן פון דער גאנצער וועלט וועלן קיינמאל ניט אויפגעבן קיין איינ־ציקן פונקט פון דער באלפור דעקלאראציע.

צום סוף האָט מר. פרימאן געפאָדערט אן עקסטרא אָרדינערע זיצונג פון דער אגענטור גלייך נאָכדעם ווי די פּאלעסטי־נער אויספאָרשונג קאָמיסיע וועט אָפּגעבן איר באריכט. די זיצונג וואָלט בעסער גע־דארפט פארקומען אין לאָנדאָן, און וואָלט געדארפט פארהאנדלען די איצטיקע פּראָב־לעמען, — ווייל ״מיר וויל׳ן ניט אז דאָס פּראָבלעם זאָל באהאנדלט ווערן לויט דעם וויסן פאפיר פון 1921, וועלכער האָט באַ־שריינקט די באלפור דעקלאראציע״.

— אונזערע רעכט מוזן געזיכערט וועַ־רען, — האָט ער דערקלערט.

## איבער 250 דעלעגאטן

איבער 250 דעלעגאטן פון אלע טיילן פון לאנד זיינען געקומען צו דער קאָנווענ־שאָן. די קאָנווענשאָן וועט אָנהאלטן צוויי טעג.

דער פינאנציעלער באריכט צייגט, אז זינט דער לעצטער קאָנווענשאָן איז געזאַ־מעלט געווארן $100.441 פאר׳ן קרן הי־סוד; $286.985 פאר׳ן פאראייניקטן פאַ־לעסטינער אפיל; $136.479 פאר׳ן דרינ־גענדיקן פאנד, און $93.324 און $92.272 פאר׳ן נאציאָנאל פאנד אין די באטרעפנ־דיקע יאָרן פון 1928—1929.

## פּראָגראַם אין זי וועט גאָר־נישט ניט שניידן פון איר פּלאַטן ביי פּראָגראַם

לאנדאָן, יאנוו. 20. — פּרעמיער אנדרע מאראדיא פון פראנקרייך האָט אינפאָרמירט די בריטישע און אמעריקאנער דעלעגאציע־עס צו דער פּלאַטן קאָנפערענץ, אז פראנק־רייך וועט אָנגיין מיט איר פּלאַטן ביי פּראָגראם אָנגעצייכנט ביז 1942, און אז זי וועט ניט צוגעמען קיין אנבעציקע פון אירע שיפן.

ער האָט נעמאכט קלאָר זיין שטאנד־פונקט צו פּרעמיער מאקדאָנאלד און צו שטאטס סעקרעטאר בסטמסאָן, אז די פּלאַטן קאָנפערענץ וואָס עפנט זיך דאָ דינסטאג דארף זיך ניט באשעפטיקן מיט קיין ציפערן, נאָר דארף בלויז פארהאנד־לען אין פּרינציפּ די פראגע, אויב פּלאַטן דארפן באגרעניצט ווערן לויט דעם אלגע־מיינעם טאנאזש, אדער לויט דעם טאנאזש פון יעדן קלאס שיפן באזונדער. די פראגע איז אנדרערסט פון פראקטישער באגרעניצונג, זאָגט ער, דארף איבערגעלאָזן ווערן צו דער אנטוואָ־פענונג קאָמיסיע פון דער פּלעקער־ליגע.

סטימסאָן האָט פריער געפּרואווט צו פירן צו א פשרה צווישן פראנקרייך אין אלטאליע וועגן זייער רעלאטיווער פּלאַטן שטארקייט. טאראדיא האָט דאָן דערקלערט, אז פראנקרייך האָט ניט בדעה צו באַ־שריינקען איר פּלאַטן, און אז זי האָט אַנ־געצייכנט א פּלאַן פון 800 טויזנט טאָן אין 1942, און וועט פון אים ניט אָפּ־טרעטן.

טאראדיא וויל אזוי א פאקטישן וואוקס פון 250 טויזנט טאָן. דאָס קאָן צעשטערן די גאנצע פּלענער פון דער קאָנפערענץ, וואָס האָט געזאָלט נאָך פּאקלענערן די איצטיקע שטארקייט פון די פּלאַטן.

## פּראָפּאָזיקער פּלאנעווען פאבריק פאר זייער היימישן שטעטל

דער היגער פּראָפּאָזיקער לאנדסמאַנ־שאפטן פאראיין איז דער ערשטער דאָ אין שטאָט אָנצופאנגען די באוועגונג פאר דעם איפבוי פון א פאבריק אין זייער היימישן שטעטל, פּראָפּאָזיק, אין סאַ־וועט־רוסלאנד, כדי צו פארוואָרן א טייל פון די דעקלאסירטע אידן פונ׳ם שטע־טעל מיט ארבעט, און דערמיט אויך מיט פּאָליטישע און בירגערלאכע רעכט.

דער פּלאַן איז פארהאנדלט געווארן אויף א ספּעציעלער אלגעמיינער פאר־זאמלונג פון דעם פאראיין לעצטן מיט־וואָך אָוונט, אין פּרעאָזיסטיום. פּראָפּ־גאלאצקי, שליח פונ׳ם פאלקס־געצייג צייג קאמפּיין.

דער פאראיין האָט אויך ביינעשטייערט $50 פאר׳ן פאלקס־גע־צייג קאמפּיין.

קאמפּיין, איז געווען דער דערנער ביים אָוונט, און די פארזאמלטע האָבן מיט באגייסטערונג אָנגענומען דעם פּלאַן.

די ארגאניזאציע וועט איצט דורך דעם פאלקס־געצייג קאמפּיין קאָמיטעט שטע־לען זיך אין פארבינדונג מיט דער נאַ־ענטסטער צו פּראָפּאָזיק ״ארט״ אָפּטיי־לונג, כדי אויסצוגעפינען וועלכע פאבריק, אין די גרעניצן פון די מעגלאכקייטן פון דער ארגאניזאציע, קאָן אויסגעבויט ווע־רען אין׳ם שטעטל.

דער פּראָפּאָזיקער פאראיין האָט אויף ביינעשטייערט $50 פאר׳ן פאלקס־גע־

---

# אנב - אורחא

פון טארק

## נאָך אן ארגומענט פאר דער קולטור געזעלשאפט

1.

ווען איך האָב אָנגעהויבן לייענען ח׳ ש־שאפּיראס ארטיקל ״אן אומפארטייאי־שע אדער אנטי־פארטייאישע ארגאניזא־ציע (אין ד. א. וו. לעצטן פרייטאג), האָב איך זיך אָפּגעאָטעמט מיט א געפיל פון פארלייכטערונג: צום סוף האָט ער זיך פארלייכטערונג אין דער ״ווייטווענדי־קייט פון א קולטור־געזעלשאפט!

ער רעכנט דאָך אויס א גאנץ צעטל פון קולטורעלע נויטן, און די פארטייען, — פון, וועלכע ער האלט זייער שטארק, — זיינען צופיל פארגומען מיט אנדערע פּרא־בעם, זיי זאָלן קאָנען ענטפערן אויף די נויטן. דערצו זיינען זיי צופיל צערייסן צווישן זיך, אז זיי זאָלן קאָנען טאָן גע־מיינשאפטלאכע ארבעט.

נו, קומט די קולטור־געזעלשאפט און וויל פאראייניקן אלע קולטור־כחות אינ׳ם אידישן לעבן, — איז דאָך, דאכט זיך, גוט?

אָבער לאנג האלט ח׳ שאפּיראָ ניט אן די איילווייע. א האלבער עמוד, נאָך דעם אטעם ניט אָפּגעכאפּט, — און פון דער קולטור געזעלשאפט ווערט שוין ביי אים א קאנדידאט פאר א ״קולטור פארזעע־ניש״...

***

שולדיק איז לייבוש לערער.

אמת, אויף וויפל מיר אין באקאנט, האָט ח׳ שאפּיראָ נאָך פריער אויך ניט געהאלטן פון דער קולטור־געזעלשאפט, און ווען מען האָט אים פארגעשלאָגן צו ווערן פון איר א מיטגליד, נאָך איידער ער אדער אימעצער אנדערש האָט געגוי־געוואוסט איר מהות, האָט ער זיך אָפּגע־זאָגט, — ווייל זיין פארטיי איז קעגן דער געזעלשאפט.

און אמת איז, אז ער האָט שפּעטער אויף אויסגערדיקט זיין קעגנערשאפט צו איר, ווייל, ווי ער האָט געפונען, איז די אָרגאניזאציע געווארן ״א נעסט פון שונאי ציון״ (איך בין ניט זיכער, צי ער האָט באנוצט דעם אָדער אן עגלאכן אויסדרוק). דאָס מיינט, אז ווען זי וואָלט געווען פריינטלאכער צו ציון, וואָלט זי יא געווען א. קיי. פאר אים, — כאָטש דאָן וואָלט זי ערשט געווען אמת טריף פאר אנדערע.

(פאראייניקונג פון קולטורעלע כחות)!

אפּנים אָבער ביים סאמע לעצטן מאָ־מענט האָט ער באגריפן די וויכטיקייט פון דער קולטור געזעלשאפט, —

ווען ניט לייבוש לערער!

***

איידער איך גיי ווייטער, מוז איך באַ־מערקן:

איך האלט, אז אין פּאָלעמיק מוז מען אויסמיידן פערזענלאכקייטן און ריידן בלויז וועגן דעם ענין.

אָבער ח׳ שאפּיראס בייזווייליקע אטאַ־קע אויף דער קולטור־געזעלשאפט אין דעם דאָזיקן ארטיקל און זיין ווייטערן צו דער פראגע איז אזוי כאראקטעריסטיש פאר א 100 פּראָצענטיקן פארטיי מענטש, אז ס׳אי פאר אונז זייער וויכטיק צו וויסן אָט די אלע פּרטים פון זיין ביי־איצטיקער באַ־ציאונג צו דער קולטור־געזעלשאפט, — ווייל דאָס דערקלערט אונז זיין איצטיקע אטאקע און די פארטיי שטעלונגען צו דער אָרגאנזאציע בכלל.

ער האָט פּשוט געזוכט פאר׳וואָס אנ־צוקאָפּן זיך, און האָט דאנקען גאָט, צו־זיין גרויסער צופרידנהייט, געפונען...

***

וואָלטן מיר אָנגענומען אז לייבוש לע־רער איז די קולטור געזעלשאפט, און אז ער האָט טאָקע געזאָגט דאָס אלץ וואָס ח׳ שאפּיראָ שרייבט אים צו, וואָלט אפשר ח׳ שאפּיראָ׳נעהאט א שטיק בארעכט־קונג פאר דער ״אנטפּלעקונג״ וואָס ער האָט געמאכט.

דער אמת איז אָבער, אז לערער האָט קיינמאל דאָ ניט געמאכט קיין חזוק פון קיין שום באוועגונגען, נאָר ער האָט בלויז קריטיקירט, — און דוקא אויף זייער א קולטורעלן אופן, — די טרוקענע דאָגמא־טישקייט פון די אידישע פארטייען און האָט אָנגעוויזן אויף דער דעמאָראליזאציע וואָס די אומקולטורעלע קאמפּס מיטלען פון די פארטייען בריינגען אויף דער אי־דישער נאָס. — לייקנט סיידן ח׳ שאפּי־ראָ אז דאָס דאָזיקע קריטיקירט ווערן?

און דער אמת איז, — וואָס ח׳ שאפּי־ראָ גיט אליין צו, — אז לערער האָט באַ־טאָנט, אז ער אנערקענט אז די נוצלאָכ־קייט פון פארטייען, — כאָטש ער גלויבט ניט, אז זיי זיינען די זאָלץ פון דער ערד...

נו, און דער אמת איז דאָך אז ל. ל. לע־רער איז ניט די קולטור־געזעלשאפט; אז עס זיינען דאָרטן דאָ מיטגלידער, וואָס וויל־ן יא אריינפירן אין דער אָרגאנזאציע פאר־טייאישע שטעלונגען (אפשר ניט פּונקט די שטעלונגען וואָס ח׳ שאפּיראָ וואָלט געוואָלט, און עס וואָלט דערפאר אלץ־איינס ניט געטויגט); און אז לערערס שטעלונג איז בכלל זיינע אן אייגענע, — דערווייל איז די קולטור געזעלשאפט ניט קיין פארטיי, און אירע מיטגלידער האָבן דאָס רעכט אויף אייגענע מיינונגען פאר זעלבע בלויז זיי זיינען פאראנטווארטלאך אין דער אמת־איז דאָך, אז אזא פארטיי מענטש וואָ דוד פינסקי געפינט פאר זיך יא א מעגלאכקייט צו ארבעטן אין דער קולטור־געזעלשאפט, — ער וואָגט צו גיין קעגן דער שטעלונג פון זיין פארטיי, און האָט ניט מורא פאר דער אפיקורסות מיט וועלכער ער קאָן זיך דאָרטן אָנגעמען.

און ל. לערער האָט ניט איינמאל באַ־טאָנט דאָ, אז מיטגלידער פון פארטייען האָבן א ברייטן פּלאַץ אין דער קולטור־געזעלשאפט, — און אזעלכע קאָנען דאָך פריידיקן די וויכטיקייט פון פארטייאיש־קייט, פונקט ווי לערער, וועלן מיר זאָגן, פריידיקט איר אומוויכטיקייט!

***

ח׳ שאפּיראס ארטיקל איז געשריבן גע־ווארן אין זייער א ביטערן טאָן. די ביטער־קייט קאָן איך דערקלערן בלויז דערמיט, וואָס לערערן איז דאָ געלונגען צו באירן א. קריינקלאכן פונקט.

וועגן דעם — מארגן.